

Jordi Graupera

Converses amb Xavier Sala i Martín

Col·lecció Retrats

Edicions Dau

Índex

Nota de l'autor	5
1. Fer les Amèriques	9
2. President del Barça	23
3. De marxistes, pagesos i pobres	55
4. Àfrica	89
5. Teories	114
6. De Déu, les armes de foc i la pena de mort	139
7. Catalunya, i d'altres dependències	159
8. El lleopard	195

4. Àfrica

Són més de les dues de la matinada, i encara som al seu despatx de la Universitat de Columbia. Hem sopat en un restaurant del centre i hem tornat amb unes tòniques i una mica de gel. Seiem davant del meu ordinador, on gravo les converses. Al meu darrere hi té una màquina purificadora de fum: està prohibit fumar a la Universitat de Columbia. Mentre encara era la tarda han anat entrant alguns alumnes: alguns dubtes, alguna reclamació, etc. És raonable amb ells, però inflexible. Ha vingut un dels seus ajudants de recerca, un noi jove, sembla cansat, duu barba d'uns quants dies, discuteixen sobre les preguntes d'un examen, marxa.

A mitja tarda el truquen de Colòmbia: el govern demana la seva ajuda. Els diu que sí. A mida que s'acosta el vespre, les visites són menys freqüents i és d'agrair, perquè he de sortir del despatx cada vegada. Ara bé: quan entra una noia, ell s'aixeca i deixa la porta oberta. Li pregunto si ho fa perquè jo les pugui veure i em diu que no: «És per si diuen que les he assetjat sexualment per fer-me xantatge: amb la porta oberta ningú no pot tenir ni la més mínima sospita». «¿És molt freqüent?», pregunto. «A un col·lega meu de Harvard li va passar».

Cau el vespre i em proposa menjar carn. Ens dirigim al Smith and Wolensky, el temple de la carn. La majoria dels clients són homes i els talls de carn són per a adults. Un cop més, convida ell. Són gairebé les dues i fa estona que tornem a ser al seu despatx. ¿Gastem poc en ajuda al tercer món?

SALA I MARTÍN. L'objectiu no és gastar més sinó gastar millor. I no gastar per qüestions polítiques, que és el que tothom fa. Els americans quan gasten és per raons estratègiques: gasten en aquest país perquè té petroli, o en aquell altre país perquè no hi hagi terrorisme. Els francesos fan el mateix a les antigues colònies, com gairebé tots els europeus. La major part de països mira les polítiques de desenvolupament com una qüestió estratègica. Però és que fins i tot quan els països ho fan amb bona voluntat, com Suècia, és un fracàs, i el problema és que no tenim ni la més remota idea de com s'hauria de fer. La qüestió no és si s'ha de gastar més, sinó que s'ha d'esbrinar com estem gastant, hem de saber per què no funciona, i com cal gastar per tal que funcioni. Hem de saber com donar. O, si cal, plantejar-nos si és bo donar, perquè es creen addiccions.

GRAUPERA. ¿Quina mena d'addiccions?

SALA I MARTÍN. Una de les coses que més sobta quan vas a l'Àfrica és que els africans saben que vas a donar. Hem creat una cultura d'addició a la donació. Quan veuen un blanc de seguida paren la mà. És més, quan paren la mà i tu no els dones diners, es molesten. Perquè tots els altres blancs que hi han anat abans que tu els han donat diners, o els han posat un pou, o els han construït una escola. Quan s'està acostumat a esperar que tot t'ho facin els altres, es produeixen conseqüències perjudicials. És possible que estiguem fent molt de mal.

GRAUPERA. ¿Són així només amb els blancs?

SALA I MARTÍN. És molt diferent la reacció que tenen envers els xinesos, per exemple. Quan se'ls acosta un blanc, veuen una ONG, veuen un solidari, veuen algú que els donarà diners i paren la mà. Ara: quan veuen un xinès, veuen un inversor i li demanen feina. De vegades em pregunto si no seria millor deixar de donar calers als africans i donar-los als xinesos perquè els inverteixin! Perquè al capdavall, l'única solució per acabar amb la pobresa, l'única, és la creació de llocs de treball. I és l'única no al 2007, sinó des dels inicis de la història de la humanitat. Els llocs de treball no es creen amb les ONGs ni amb l'ONU. Aquests només hi posen pedaços. En casos de grans crisis és bo que hi hagi aquests pedaços per pal·liar la urgència. Cal aplaudir la bona voluntat dels que s'hi

esforcen, però sortir de la pobresa de veritat, només ho faran a través del creixement econòmic. A través de la inversió i a través del creixement, no hi ha més.

GRAUPERA. Algunes ONGs construeixen infraestructures per fer possible aquest creixement econòmic.

SALA I MARTÍN. Sí, i això està molt be. Però també és cert que molt sovint fem infraestructures que ells no necessiten. Simplement les fem perquè nosaltres, no ells, pensem que és el que necessiten. Un dels problemes de les ONGs és que només serveixen per fer una cosa. I van a l'Àfrica a fer la seva cosa i prou. No miren si els africans volen o necessiten aquella cosa de veritat. És a dir, el que es valora és l'èxit per a l'ONG que ha fet a seva feina, i no si és valuosa des del punt de vista dels africans. Per exemple, una ONG que fa pous, el que valora és que els poblats on van tinguin un pou per treure'n aigua. Però no valoren que els africans siguin feliços.

GRAUPERA. Si que ho valoren, per això hi van.

SALA I MARTÍN. No. La seva finalitat és fer pous. Si la gent del poblat els digués que són feliços bevent cervesa, l'ONG diria: «No, nosaltres no donem cervesa, nosaltres fem pous per a beure aigua». Aquest és un dels problemes d'algunes donacions. No són altruisme de veritat. No intenten fer feliç a l'altre independentment del que signifiqui per a ell la felicitat. No. És una manera de calmar la consciència pròpia. La consciència del donant. I de vegades ni això. De vegades hi anem només a fer-nos la foto.

GRAUPERA. Les ONGs creuen que la seva actuació els fa feliços, per això se senten tan bé.

SALA I MARTÍN. Però el que creguin les ONGs i la realitat són dues coses diferents. Si l'ONG s'equivoca i no fa el que es necessita, aleshores quan marxen del poblat que han intentat ajudar, els africans treuen el pou, treuen els cargols i els posen a la moto. Ho veig cada cop que hi vaig.

GRAUPERA. ¿Què cal fer? ¿Donar-los motos?

SALA I MARTÍN. No. Donar-los cargols. No construeixis un pou que costa 10.000 euros, perquè ells acabin robant-ne els cargols que valen 10

cèntims. Dóna'ls directament els cargols i tots hi sortirem guanyant. Ells saben millor que tu el que necessiten. Si a tu el que realment t'importa és la seva felicitat, els has de preguntar: «¿Què voleu?». Això és el que intentem fer a «Umbele. Un Futur per Àfrica» (www.umbele.org), la fundació que vam crear l'any 2005 per ajudar a l'Àfrica. El primer que vam fer va ser confessar que no teníem ni idea de què calia fer. Per això confiem en els missioners que viuen allà i veuen els problemes d'allà.

GRAUPERA. El que fa feliç els donants és que els africans millorin.

SALA I MARTÍN. Hi ha de tot, però a molts el que els fa feliç és sentir que ells són bons. També els fa feliços fer propaganda de la seva benevolència. Per això a les seves webs hi pengen fotos de nens i dones a les que han ajudat. És ben curiós però les fotos que pengen a les webs de les ONGs molt rarament hi ha homes. Normalment són fotos de dones i nens. Fixa-t'hi.

GRAUPERA. ¿Però tu voldries col·laborar a eradicar la pobresa al tercer món?

SALA I MARTÍN. ¿Qui?

GRAUPERA. Tu.

SALA I MARTÍN. Jo, sí.

GRAUPERA. A tu et fa feliç això, igual que a ells instal·lar un pou, perquè volen contribuir a que tinguin aigua. Tu no et plantejes si volen sortir de la pobresa.

SALA I MARTÍN. Home, dono per entès que volen sortir de la pobresa. Les bajanades que ens volen vendre aquests que diuen que els diners no fan la felicitat, no me les crec. Aquesta cantarella que diu que ells tenen un altre caràcter i que són feliços en la pobresa no me la crec tampoc. Una dona africana a qui se li moren els fills perquè es pobra i no els ha pogut vacunar, o no els pot alimentar suficientment, plora igual que una mare europea que perd un fill. I tot això que no els afecta tant la mort perquè ja hi estan acostumats, res de res. Hi ha gent que té una visió idíl·lica de la pobresa: que els africans eren molt feliços abans, a la tribu, i que es feien talls a la cara i s'ho passaven molt bé. Ser pobre és un desastre aquí, a l'Àfrica i a tot arreu, i no accepto que es glorifiqui la pobresa. Per

tant, sí. Dono per fet que ells volen sortir de la pobresa. La pregunta és com s'aconsegueix.

GRAUPERA. Però, per tant, és millor fer un pou que donar-los LSD.

SALA I MARTÍN. ¿Per què?

GRAUPERA. Perquè el pou tendeix a acabar amb la pobresa i el LSD no.

SALA I MARTÍN. Sí tu creus que un pou acabarà amb la pobresa estàs ben equivocat. A més, les alternatives no són pou o LSD, sinó pou o un cargol que trauran del pou un cop marxi el blanc per arreglar la moto. Si un africà vol un cargol que val 10 cèntims, ¿per què construeixes un pou que val 10.000 euros? Podries haver utilitzat els diners per fer 100.000 cargols. Però al blanc que ha construït el pou no li interessa. Ell el que vol és fer les fotos del pou i ensenyar-les als seus amics d'Europa perquè tothom vegi que és una persona bona i solidària. Si el pou ha servit d'alguna cosa, o no, els interessa ben poc. De fet, ben rarament en fa un seguiment per comprovar si, passats uns mesos, el pou segueix funcionant. Estic parlant d'eficiència. Estàs fent una cosa que no interessa a qui se n'ha de beneficiar, que és extremadament cara i que en el moment que tu desapareguis es convertirà en un cargol per a la moto.

GRAUPERA. Però van a facilitar les necessitats més bàsiques, infraestructures per sobreviure. Si el motorista no té aigua, morirà.

SALA I MARTÍN. No. El motorista agafarà la moto i anirà a buscar aigua a un altre indret. Per això té una moto! Però no et pensis que construir un pou soluciona el problema. Si no hi ha algú que s'encarrega d'administrar el pou, cuidar el motor, mirar que no s'abusi de l'extracció d'aigua, el pou no servirà de res. Per tal que passi això, potser cal que hi hagi una persona que sigui propietària del pou, que vengui l'aigua als veïns. Aquesta persona que viu del pou s'encarregarà que sempre hi hagi aigua i si algú s'emporta un cargol, ja es preocuparà de posar-ne un altre. El problema és que l'ONG europea, que és molt benvolent, farà una donació del pou solidari al poble i no permetrà que ningú vengui aigua i es faci gràcies al pou. ¿Resultat?, quatre dies després que marxi l'ONG, el pou deixa de funcionar i ningú té incentius a posar-hi remei. El problema és que com que les ONGs no es juguen els seus propis diners i la seva

ideologia va en contra de la venda d'aigua, no tenen incentius a fer que les coses funcionin ni a donar les solucions que realment es necessiten. I així, és impossible arreglar cap problema. De fet, és fins i tot impossible saber quina és la solució del problema.

GRAUPERA. ¿Què hem de fer?

SALA I MARTÍN. Això ho han de decidir ells. Igual que en el seu dia ho vam triar els catalans, quan érem pobres i vam decidir progressar. Nosaltres podem ajudar a trobar aquest camí, i aquest camí passa necessàriament per la creació de negocis, riquesa i llocs de treball. Ho podem fer a través de la inversió, del comerç i de l'assessorament en temes econòmics. Però els passos exactes i concrets els han de fer ells. Les ONGs poden posar pedaços en moments de tragèdia, de fam, de tsunamis o d'inundacions. I així és com ens ho prenem a Umbele. Posem pedaços amb humilitat. Però això no acabarà amb la pobresa. La pobresa només s'acabarà quan ells mateixos aconseguixin tenir creixement a llarg termini. Però la idea és que ells ens ho diguin i que nosaltres els escoltem abans de fer el pou.

GRAUPERA. ¿I com els escolteu?

SALA I MARTÍN. Ho fem a través dels missioners que, com he dit, viuen allà amb ells, veuen els problemes i entenen millor les possibles solucions. Ells ens diuen el que necessiten. Nosaltres posem les seves peticions a la nostra pàgina web, i aleshores la gent que vol cliqueja i envia els diners per a un projecte determinat. Nosaltres no decidim què es fa o es deixa de fer. Nosaltres només hem construït dos canals: un canal per a informar de les seves necessitats i un altre canal per enviar els diners sense que res es perdi pel camí.

GRAUPERA. ¿Si els catalans volen fer alguna cosa per eradicar la pobresa què han de fer?

SALA I MARTÍN. Doncs poden fer moltes coses, començant per comprar productes africans.

GRAUPERA. ¿I ja està?

SALA I MARTÍN. També poden invertir a l'Àfrica. L'única manera d'acabar amb la pobresa és a través del comerç i els mercats. ¿Com et penses que

hem acabat nosaltres amb la nostra pobresa? No hem cobrat mai el 0'7% del PIB de cap país ric. No ens han condonat el deute. No han vingut muntanyes d'ONGs ni d'ONUs dictant lliçons sobre el que hauríem de fer. Com a màxim hem tingut crèdits del Banc Mundial per fer una autopista. Tots els països que se n'han sortit o se n'estan sortint, ho estan fent a base de comerciar, crear riquesa i crear llocs de treball a través de les empreses. L'Àfrica no deixarà de ser pobre fins que això no passi. El que està passant a la Xina ha de passar a l'Àfrica. Tota l'ajuda del món, tota la bona voluntat del món, tota la caritat del món, no els traurà de la pobresa. Hem d'assumir-ho.

GRAUPERA. Prestigiar el *made in Africa*.

SALA I MARTÍN. Prestigiar el *made in Africa* seria important. Seria una de les maneres de fomentar el comerç. Que el comerç és clau ho sap qualsevol que hi hagi anat de turista. Vas a l'Àfrica i veus una nena de dotze anys que ven collarets, ¿què fas tu? Comprar-li els collarets per a què pugui sobreviure. Jo ho he fet moltes vegades. La meva casa de Cabrera és plena de productes que he comprat a nens africans. Un dia vaig conèixer una nena sud-africana, de la regió de KwaZulu-Natal, orfe de pare i mare, morts de la sida. Tenia sis germans més petits i ella els mantenia venent collarets que feia amb fils elèctrics. Li vaig comprar tots els que tenia. Encara tinc una maleta plena de collarets a Cabrera. De fet, de vegades, quan ens conviden a exposicions d'ONGs africanes, els exposem. Molta gent els vol comprar, però no els venc. Abans de marxar de Sud-Àfrica, li vaig dir a la nena que tots els collarets que pogués fer me'ls enviés a Barcelona, però mai no ho va fer.

GRAUPERA. ¿I com te'ls havia d'enviar?

SALA I MARTÍN. Ho vam arreglar a través de l'hotel. Però no ho va fer. Això seria un exemple del que s'hauria de fer a gran escala. Comerciar amb ells, que puguin crear feines, que puguin produir coses.

GRAUPERA. ¿I per què no els vols vendre? ¿Què fas amb una maleta plena de collarets? Si la gent els vol comprar, fantàstic per a la nena i per a tu.

SALA I MARTÍN. A la nena tant li fa perquè ja me'ls va vendre a mi. I jo

prefereixo guardar-los i ensenyar-los quan Umbele fa alguna exposició sobre l'Àfrica. No necessito els 100 euros que en podria treure'n, prefereixo tenir els collarets de la nena zulú.

GRAUPERA. Dius que els pares d'aquesta nena van morir de la sida. ¿Per què a l'Àfrica puc comprar un Marlboro o una Coca-cola a 25 cèntims d'euro, però en canvi, no puc comprar els medicaments antiretrovirals que fan de la sida una malaltia crònica enlloc de terminal? ¿Per què hi ha preu africà per a alguns productes, i no n'hi ha per a d'altres?

SALA I MARTÍN. El problema dels antiretrovirals és que, en general, serveixen de ben poc a l'Àfrica. Tu saps que el virus HIV que es menja el sistema immunològic i crea la sida, muta molt ràpidament, ¿oi?

GRAUPERA. Sí.

SALA I MARTÍN. Doncs bé, un antiretroviral no és com un antibiòtic o una aspirina, en el sentit que a un africà li pots donar una caixa d'aspirines d'aquestes de cinc-centes unitats a fi que se'n prengui una cada dia durant un any i mig. Amb els antiretrovirals la cosa no es pot fer així perquè el virus HIV muta extraordinàriament ràpid. Això crea un problema molt gran. La manera que tenim d'aturar el virus és atipar el malalt amb un còctel de pastilles anomenades antiretrovirals. Un cop es troba una combinació de pastilles o còctel que funciona en un pacient determinat, se li han de fer anàlisis de sang continus fins que es detecta que el virus ha mutat i ha desenvolupat resistència a les pastilles. Aleshores el metge ha de trobar una altra combinació que funcioni. Aquest és el procediment que fem servir a Europa i als Estats Units. Fixa't que no només es necessiten pastilles barates sinó, i aquest és el problema, un metge que estigui a sobre del pacient cada setmana i també es necessita un equip d'analistes de sang amb una certa sofisticació.

El problema és que a Àfrica hi ha molt pocs metges i analistes clínics. Per exemple, a Moçambic hi ha divuit milions d'habitants, 33% dels quals estan infectats per la sida. És a dir, hi ha sis milions de persones infectades. Per a tractar-les a totes hi ha un total de quatre-cents metges. Els pacients han de caminar durant una setmana per a trobar un metge. Per tant, a la major part del continent els tractaments antiretrovirals que

funcionen a Europa o als Estats Units no són aplicables a gran part de Moçambic o de l'Àfrica, no perquè no hi hagi pastilles sinó perquè no hi ha els treballadors qualificats que es necessitarien per a aplicar aquesta solució.

Malgrat tot, els moviments antisistema segueixen donant les culpes a les diabòliques companyies farmacèutiques per posar uns preus massa alts a les pastilles. Preguntes per què no hi ha antiretrovirals a 25 cèntims i és irrellevant.

GRAUPERA. Bé, però els antiretrovirals no són l'únic producte necessari que està més car que d'altres productes superflus.

SALA I MARTÍN. Ja t'he dit abans que no sé que són productes superflus. Però sobre el fet que alguns productes són més cars, hi ha diferents causes. Una d'elles és que són els propis governs que posen aranzels als productes estrangers. Per exemple, els productes informàtics són molt més cars a l'Àfrica que a Nova York. Una de les raons és que per importar un ordinador, les empreses africanes han de pagar una infinitat d'aranzels i passar una infinitat de barreres que encareixen el producte.

En d'altres ocasions el que passa és que no hi ha demanda. Un exemple d'això són els condons. Diuen que el problema de l'Àfrica és que la gent té molts fills, massa fills i que no els poden comprar educació i salut. El Banc Mundial i l'ONU pensen que si hi hagués alguna manera de reduir la natalitat es podria frenar el cicle de la pobresa. I ja els tens, provant d'ensenyar-los a no tenir fills. En diuen «política de planificació familiar», d'això. Pensen que si reduïssin la natalitat, els pares podrien donar més educació a cadascun dels fills i seria la manera de fer-se rics. Jo crec que és el contrari. Jo crec que tenen salaris baixos i viuen en zones rurals, decideixen tenir 8 fills, igual que fèiem nosaltres quan érem pobres i vivíem en zones rurals. I quan es facin rics, automàticament faran com nosaltres i deixaran de tenir fills. ¿Per què les famílies catalanes han passat de tenir 8 fills a tenir-ne 1,2? Doncs no precisament perquè els buròcrates del Banc Mundial ens hagin ensenyat a practicar el sexe sense que les dones es quedin prenyades. No. Tenim 1,2 fills perquè volem tenir 1,2 fills ja que el cost de tenir fills ha pujat.

És el que et vaig explicar ahir. Si als africans els interessés tenir menys fills hi hauria una gran demanda de condons i d'altres anticonceptius. ¿Com sé jo que no hi ha demanda de condons? Doncs perquè una caixa de condons, precisament, costa igual que una Coca-cola. I a l'Àfrica, a qualsevol poblat, per més remot que sigui, hi ha Coca-cola. Si els africans tinguessin interès en fer servir condons, hi hauria condons. De la mateixa manera que tenen interès en beure Coca-cola i, per tant, hi ha Coca-cola. Hi ha una empresa que distribueix Coca-cola a l'Àfrica i que aconsegueix que arribin les ampolles transportades amb camions, cotxes, motos i fins i tot ases, fins arribar els poblats més remots. De fet, els distribuïdors de Coca-cola a molts països africans són catalans i són els mateixos que distribueixen Coca-cola a Catalunya: Cobega. A l'Àfrica tenen un sistema extraordinari.

GRAUPER. ¿Com és?

SALA I MARTÍN. Els de la Cobega fabriquen la Coca-cola a l'Àfrica. Els «polvos» secrets arriben dels Estats Units i els barregen amb aigua i d'altres productes fins a fer la Coca-cola. Un cop és dins les ampolles les porten a les ciutats més grans amb camions. D'allí es reparteixen camionetes fins a les ciutats més petites. Després, motos fins als pobles. Finalment, senyores que porten uns grans cistells de Coca-cola al cap. Aquest procés fa que dotzenes de milers de dones tinguin feina. L'empresa els regala una nevereta amb gel i elles s'han de comprometre que les Coca-coles sempre estaran fredes. Es veuen dones amb neveretes per tot arreu. Als pobles més remots de l'Àfrica, sempre hi ha Coca-cola freda. El més bo de tot això és que Cobega hi guanya diners. I hi guanya diners perquè la gent compra el producte. De la mateixa manera, si els condons tinguessin la mateixa demanda que té la Coca-cola, també hi hauria condons per tot arreu. Per tant, el problema no és la falta d'oferta, és la falta de demanda. Les maneres de distribuir condons hi són. Però la gent no en vol fer servir. La gent vol tenir vuit fills. I la gent refusa posar-se el condó per practicar el sexe.

GRAUPERA. Vaja.

SALA I MARTÍN. Aquest tema és molt interessant, és un problema de

consciència i només resta parlar, raonar, educar. El problema no és que les monges no distribueixin condons. De fet, les monges que jo conec regalen condons encara que el Vaticà digui que no s'ha de fer, perquè entenen el problema de la sida. Però és que els africans no els volen fer servir. Com els induïm a fer sexe segur és un tema cultural molt més complicat.

GRAUPERA. En la línia de coses que podem fer per ajudar-los, ¿els països rics haurien de condonar el deute als països pobres?

SALA I MARTÍN. Caram, quin canvi de tema més sobtat! ¿Has tingut una associació d'idees?, ¿parlar de «condons» t'ha fet venir al cap la «condonació» del deute?

GRAUPERA. Segurament. Però ja ho tenia previst.

SALA I MARTÍN. Bé, parlem, doncs, de condonacions. Jo crec que no seria la solució màgica que molts creuen que serà. Perquè el deute extern és un senyal d'alguna cosa que no funciona, però no és el problema. Condonant el deute extern ens pot fer la impressió que hem arreglat alguna cosa i no hem arreglat res. ¿Quin és el problema del deute a l'Àfrica? No és que tinguin uns deutes molt grans, sinó que tenen una capacitat de pagar, un PIB, molt petit. Algú va demanar un crèdit, normalment dictadors anteriors, que enlloc d'invertir s'ho van gastar en grans festivals o ho van invertir malament. Van fer grans infraestructures que no van servir per res. Van fer grans empreses públiques que es van arruïnar i no van produir mai res de profit. Però ara han de tornar els diners. ¿Quin és el problema? ¿Que han demanat un crèdit o bé que els calers que els van deixar, els van invertir malament, o els van robar i van anar a parar a Suïssa? ¿I quina garantia hi ha que aquests problemes que van portar a fer les coses malament ja s'han arreglat?

GRAUPERA. Hi ha detractors de la condonació que afirmen que si es cancel·len els deutes, ja cap creditor els confiarà diners.

SALA I MARTÍN. Aquests també exageren. No és veritat: la història demostra que els mercats de capitals tenen molt poca memòria. Rússia va fer fallida l'any 1998 i ara les empreses europees estan tornant a Rússia. Els capitals tornen als països que han fet fallida, perquè els mercats no

miren cap al passat sinó cap al futur. Per tant no és cert que perdonar el deute els impossibiliti atraure capital en un futur i per tant, el problema no és aquest. El problema és que la condonació no serveix de res.

GRAUPERA. ¿Però la condonació no ajuda gens?

SALA I MARTÍN. No massa. De fet, fins i tot podria ser perjudicial perquè fa pensar als líders polítics que han solucionat el problema de fons quan, en realitat, només han posat un pedaç, i això els porta a posposar les reformes que realment es necessiten. Pensa en les dues raons que t'he dit. Primera, no tens garanties que el govern a qui condones no ho aprofiti per robar, per gastar en guerres o en obres faraòniques destinades a perpetuar-se políticament, com han fet els seus antecessors. I segona, perquè el deute no és el problema, el deute és el símptoma del problema.

GRAUPERA. Anem a pams: els corruptes del passat no haurien de ser un impediment per condonar.

SALA I MARTÍN. Normalment es condona el deute a governs. L'argument de fons per fer-ho és que els governants que van contraure el deute, i que van fer barbaritats o van robar, són els culpables que ara no es pugui tornar el deute. I els nous no poden fer créixer el país amb el deute heretat. D'acord, s'entén. Però es parteix de la base que els nous governants als qui es condona el deute són bons, i moltes vegades això no és cert. I menys encara si ser el President d'un país és l'única manera de fer-se ric. Trobaríem molts exemples.

GRAUPERA. Posa-me'n un.

SALA I MARTÍN. Nigèria. Al govern de Nigèria se li va condonar el deute quan l'Oleusegun Obasanjo era President. Semblava que havia de portar el país cap a la democràcia. Molts diuen que l'Obasanjo és un demòcrata de veritat. Tot plegat després d'una història que horroritza. No sé si coneixes la història de Nigèria.

GRAUPERA. No.

SALA I MARTÍN. Doncs molt abans, l'Obasanjo havia estat general a la guerra de Biafra. La guerra va començar després de descobrir que hi havia petroli a Nigèria, a la zona prop de Biafra. Biafra va declarar la independència. L'Obasanjo era el general encarregat d'evitar-ho, i va posar

en pràctica l'estratègia brillantíssima de rodejar-los i matar-los de gana. Quan jo era petit, la imatge de la fam que tenia eren reportatges a la televisió de nens negres amb la panxa inflada. Doncs eren de Biafra. Va matar tres milions de persones de gana. Més tard va dirigir un cop d'estat i es va convertir en dictador. Però el van fer fora els musulmans.

GRAUPERA. ¿L'Obasanjo quina religió practica?

SALA I MARTÍN. Ell és un cristià renaixut com el Bush. L'últim dictador musulmà va ser Sani Abacha, que, per cert, era un dels successors de Babangida, parent d'aquell jugador del Barça. Sani Abacha va morir d'una sobredosi de Viagra, en un prostíbul amb tres dones índies. No se sap si en va prendre ell voluntàriament o si va ser el primer cop a la història de la humanitat que un líder polític era assassinat amb Viagra. Però vaja, així que va morir el dictador, un general que es diu Abdulsalam Abubakar, amb el vist-i-plau dels militars i amb suport internacional va iniciar unes, diguem, reformes democràtiques, que van dur l'Obasanjo a ser President del govern federal. Aquest cop legítimament escollit. Es va decidir condonar el deute a l'exdictador reconvertit en «demòcrata de veritat». 100 milions de dòlars, que no és gaire. Ell argumentava que hi havia molta sida, que no hi havia recursos pels hospitals i que eren més alts els interessos del deute que la despesa social. El discurs habitual. Però no va construir un hospital amb els 100 milions que li van condonar, no. Aquests milions es van utilitzar per a construir un estadi olímpic a Abuja per celebrar-hi la final de la copa d'Àfrica de futbol, tot i que ja hi havia un estadi a Lagos, que és l'antiga capital. Fantàstic, ¿no?

GRAUPERA. ¿I què se n'ha fet, d'aquest demòcrata de veritat?

SALA I MARTÍN. Ara fa poc, ha anunciat que marxa després de les eleccions del proper Maig (2007). Però abans va intentar canviar la constitució per perpetuar-se. Porta vuit anys i segons la constitució de Nigèria és el límit per estar-s'hi. Per primera vegada a l'Àfrica, ell que volia perpetuar-se no ho ha aconseguit. Eleccions i fora. És molt bo per la salut democràtica de Nigèria, i de l'Àfrica en general, que no hagi pogut canviar la constitució per poder seguir. Hem d'estar contents. Però això no vol dir que ara haguem de condonar el deute als nous que vinguin.

GRAUPERA. Depèn de com siguin.

SALA I MARTÍN. Et posaré un altre exemple. Uganda. També se li va condonar el deute perquè tenia greus problemes de sida. Aquest cop, enlloc de fer un estadi, el que va fer el President Museveni va ser comprar-se un avió presidencial. Perquè, és clar, no pot anar amb la Lufthansa, no, només faltaria! En fi, que no està gens clar que els polítics d'ara siguin millors que els d'abans. Si l'argument per condonar el deute és que els altres eren uns lladres, i per tant els estem fent pagar els interessos d'uns diners que van robar, això ho entenc, però hem de preguntar-nos si els nous també ho són. ¿Què faran si els donem 100 milions de dòlars? Condonar els deutes no és una cosa nova, ja fa molts anys que se'n condonen. I l'únic que ha passat, és que al cap de quatre dies tornaven a tenir deute.

GRAUPERA. D'acord: els governs són corruptes. Has dit que hi havia dues raons.

SALA I MARTÍN. Sí. D'aquí ve la segona raó, que és la més important. Jo equiparo la situació d'aquests països amb la d'un ludòpata. Un ludòpata té un problema i té un deute, però el deute no és el problema. El deute és el senyal que indica que hi ha un problema. Si condonem el deute sense arreglar el problema de fons, que és la ludopatia, d'aquí a un parell de mesos tornarà a tenir el deute i el problema s'haurà agreujat perquè durant aquest temps no haurà anat al metge. De la mateixa manera, si tu condones el deute dels països sense arreglar el problema de fons, no solucionaràs res i, a més, perdrem deu anys. I no tenim deu anys per perdre.

GRAUPERA. Hi ha molta gent que fa campanya.

SALA I MARTÍN. Molta. No sé si recordes la campanya que van fer per tot el món pel jubileu del 2000. La proposta era condonar el deute i, per a calmar els ànims dels inversors, el compromís era que aquesta seria la darrera vegada que es condonaria. Em sembla recordar que líders eren el Bono, Jeffrey Sachs, el Papa Joan Pau II i el Dalai Lama. Quina colla! Només mirant aquest personal ja es veia que la cosa no podia anar bé! El nom que van triar no era el més indicat perquè ells diuen que només

es condonarà una sola vegada, però segons la Bíblia, els jubileus figura que passen un cop cada cinquanta anys! No sé si el nom és un mal auguri o un lapsus freudià, però el cas es que el Jubileu 2000 van muntar una mena de referèndum mundial. Jo ho recordo de les eleccions americanes del 2000. No sé si ho recordes perquè també ho van fer a Catalunya. Al costat de les taules electorals havien posat una altra tauleta per tal que la gent signés una petició mundial per condonar el deute. Molta gent va firmar per condonar el deute, per demanar als països rics i als bancs que no cobressin el deute als africans.

GRAUPERA. Jo he llegit que només amb el que paguen d'interessos...

SALA I MARTÍN. Això no és ben bé cert. Ara com ara, els països rics no cobren ni el deute ni els interessos. Els africans fa anys que no paguen interessos. Els pagaments es posposen any rere any. El que passa és que des del punt de vista comptable, quan es posposa el pagament, la cosa apareix com si tu paguessis i llavors ells et donen un nou crèdit. Per exemple, el país africà deu 100. El qui posposa el pagament en realitat fa com si li pagués 100 amb un nou crèdit i el país africà els tornés. Si un només mira la columna dels pagaments, li donarà la impressió que el govern ha tornat el deute que tenia. En realitat, però, no ha pagat res perquè a la columna dels ingressos hi ha una quantitat equivalent a aquella que se suposa que ha pagat. És una cosa contable. Però algú que miri maliciosament la comptabilitat dirà: «Mira, mira, han pagat 100! Si aquests 100 els haguessin fet servir per un hospital estarien millor». Aquest és un argument fal·laciós.

GRAUPERA. Per tant, no paguen el deute, a més el deute no és el problema, i quan es condona, no serveix de res.

SALA I MARTÍN. No és veritat que el deute els ofegui i que els interessos que paguen no els deixin créixer. Ja t'he dit abans que tampoc no és cert que condonar sigui la catàstrofe que diuen alguns i que els impedirà demanar préstecs durant anys. Ni és la solució màgica ni representarà una catàstrofe. Representarà una pèrdua de temps ja que els líders africans no emprendran les reformes que es necessiten de veritat i urgentment. Si no tractem la ludopatia i només tractem el deute, ens estem equivocant.

GRAUPERA. ¿El deute no funciona com un antiincentiu? La impossibilitat d'ajuntar prous diners per tornar-lo, fa que ja no es faci tota la resta.

SALA I MARTÍN. No. Perquè tothom sap que no es tornaran els deutes. Ells també. Hi ha un mercat, que es diu el mercat de deute secundari, on es compren i es venen els deutes. Un deute és un paperet que diu: «Jo d'aquí un any et pagaré 100». Si tothom creu que hi ha una probabilitat de l'1% de que això es pagui, i tu et vens aquest paperet al mercat, ¿quin serà el preu que jo et donaré?

GRAUPERA. ¿1?

SALA I MARTÍN. Correcte. Per tant, el preu d'aquests paperets en el mercat secundari et diu quina probabilitat creu el mercat que hi ha que es torni el deute. Ara els deutes d'aquesta mena es cotitzen a 1 o 2, i això vol dir que tothom sap que la probabilitat de que els governs tornin els diners són gairebé nul·les. Els governs saben que no ho hauran de pagar, no perden la son. Ara bé, si queixant-se i posant cara de pena, si anant a fer-se la foto amb l'Angelina Jolie i explicant què dolent que és el City Bank, obtenen més recursos i donacions, doncs és clar que ho faran. Però no serà la solució perquè no és el problema de fons.

GRAUPERA. ¿Quin és el problema de fons?

SALA I MARTÍN. N'hi ha molts. Ja els he mencionat abans: tenen un mal govern, mala administració, l'economia no funciona, no cobren impostos, la gent s'escaqueja, no hi ha institucions capaces de mantenir la llei i l'ordre, la violència, la guerra, les malalties, la manca d'infraestructures, l'educació, els incentius a formar i fer créixer empreses. En fi, problemes de veritat.

GRAUPERA. ¿Eliminar la política agrària dels països rics és la solució?

SALA I MARTÍN. Ajudaria, però, com ja t'he dit abans, tampoc no seria la solució màgica perquè els països africans més pobres no estan preparats. Si ara mateix els europeus eliminessin la política agrària, se'n beneficiarien l'Argentina, el Brasil, la Xina, l'Índia o Sud-Àfrica (que és el país més ric del continent). Aquests de seguida vindrien a exportar, però a Malawi no sabrien ni per on començar. No saben on és Barcelona. No tenen port on portar la llet. No sabrien com portar la llet fins al port,

no hi ha carreteres, no hi ha res. No podrien exportar ni un sol litre. La política agrària europea i nordamericana no permet evolucionar a molts països pobres, és un escàndol mundial, és una obscenitat, però la seva eliminació no és la solució única per als països més pobres i els països pobres no se'n podrien beneficiar fins que no fessin moltíssimes altres reformes. Si hem après una lliçó, des d'Adam Smith fins ara, és que el creixement econòmic és un procés complex que amaga mil secrets diferents. Mira si hi ha economistes que han treballat sobre el tema i n'han fet teories. Jo les tinc compilades en un llibre! El problema és que no sabem quina d'aquestes teories és certa. O millor dit, quantes d'aquestes teories són certes...

GRAUPERA. No són excloents.

SALA I MARTÍN. Exactament. No són excloents. Pot ser que el capital humà sigui fonamental, sí, i que la tecnologia també, sí, i que les institucions també, sí, i que la llei i l'ordre també, sí. Pot ser que el seu problema sigui l'educació i a la vegada les infraestructures, perquè no són coses excloents. Pot ser que la política agrària els ofegui, sí, potser que un deute molt gran sigui un problema en un país concret, però l'únic que sabem segur és que no hi ha formules simples. Ni una única solució al problema.

GRAUPERA. ¿I per què l'Àfrica és tant diferent de la resta? ¿Per què l'Àsia creix, l'Amèrica Llatina més o menys, i l'Àfrica no?

SALA I MARTÍN. Aquí també hi ha molts factors diferencials possibles. El filòsof Max Weber va fer una teoria a la vegada brillant i falsa, que diu que el creixement té a veure amb la cultura i les tradicions religioses.

GRAUPERA. Té un llibre molt famós que es diu *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*, del mil nou cents i poc.

SALA I MARTÍN. Exacte. Ell intenta explicar que la religió és el que ha fet que occident es desenvolupés i orient no, i que els protestants es desenvolupessin més que els catòlics. Deia que els protestants havien incorporat el valor del treball a la seva religió. L'ètica protestant, segons Max Weber, era propícia per als negocis perquè considerava el treball un bé en sí mateix, fins i tot al marge de l'enriquiment. Això creava negoci. Era

la imatge de l'empresari auster que tot ho aboca a l'empresa per fer-la créixer. L'ètica catòlica, per altra banda, no era propícia per als negocis. Els catòlics tenien una visió del món que deia que ser ric no era bo. Allò que diu la Bíblia: «És més fàcil que el camell passi a través del forat d'una agulla que no pas que un ric entri en el regne de Déu», ¿no? Els catòlics més aviat consideraven el treball una mena de càstig i la riquesa un cosa immoral. Segons Weber, això explicava, al segle XIX, per què els països rics eren protestants i no catòlics.

Tota aquesta teoria és un enorme error d'apreciació, similar als errors de Marx o als errors de Malthus. La teoria de la súper capacitat competitiva dels protestants se'ns ha anat repetint durant el segle XX. Els anglesos se'n fotien dels irlandesos per aquesta raó: que si eren catòlics, que si els agradava més la cervesa, que si tenien una cultura esotèrica. El problema d'aquesta teoria per als anglesos, tot sigui dit de passada, és que avui, la renda per càpita a Irlanda és un 20% superior a la d'Anglaterra.

GRAUPERA. No la van encertar massa, no.

SALA I MARTÍN. Després de la Guerra Mundial, com sabràs, els països més pobres del planeta eren a l'Àsia. El 86% dels pobres del món eren a l'Àsia. El país més pobre del planeta era la Xina, ben a prop de l'Índia. Tot i que Max Weber al començament se cenyia només a l'ètica protestant, les seves teories, als anys cinquanta, es van adaptar per explicar per què l'Àsia era la zona més pobra del planeta. Resulta que l'explicació que ens donaven en aquell moment era que la seva filosofia de vida impedia el creixement. Com eren tots o budistes o seguien la filosofia de Confuci, doncs tots eren molt espirituals i poc materialistes, no tenien aspiracions terrenals i per això eren pobres. El problema per a tots aquests savis és que tots aquests països han crescut i han deixat meravellat al món. El més interessant de tot és que hi ha gent que diu que la raó que explica el seu èxit és...

GRAUPERA. ¿La religió?

SALA I MARTÍN. La religió! Ara resulta que la seva religió budista, la seva cultura espiritual i la seva filosofia confucionista els fa mansos i permet

al capital explotar-los sense que protestin. Ara resulta que els valors orientals, que fa només cinquanta anys figura que eren la raó del perquè eren pobres, ara expliquen el perquè són rics!, converteix els treballadors en submisos i treballen vint hores al dia al servei del capital. Ja som al cap del camí: quan la mateixa explicació val per una cosa i per l'altra la converteix en una explicació inútil. Un absurd. I és un absurd perquè no es pot explicar una cosa que canvia, com la taxa de creixement, amb un factor que no canvia, com és la religió. A l'any 1960, era més pobre l'Àsia que l'Àfrica. I se n'han sortit en quaranta anys, en una generació. No es qüestió de religió. Els asiàtics han tingut la mateixa cultura, la mateixa religió i la mateixa ètica durant segles. Entre l'abans i el després del creixement econòmic a Àsia han canviat moltes coses. Una de les que no ha canviat és la religió.

L'explicació religiosa també es dona en el cas africà. Si t'hi fixes, dels negres africans, sempre es diu: «No tenen iniciativa, són uns mandrosos, tenen una cultura que no els porta a treballar». En els països africans, si hi viatges ho veus, passa una cosa molt curiosa: la major part dels homes de negocis són estrangers. A la costa est són indis i són libanesos. Això porta als sociòlegs seguidors de Max Weber a dir que la raó per la que els negres no progressen és que tenen una religió, una filosofia i una ètica laboral inferiors. Com en el seu dia els catòlics o els budistes. Jo penso que això és un error com ho va ser qualificar els catòlics o els budistes d'inferiors.

GRAUPERA. En diferents ocasions has mencionat la violència.

SALA I MARTÍN. Quan llegeixes els diaris occidentals, sembla que només hi hagi una guerra al planeta, a l'Iraq. A l'Àfrica avui hi ha vint-i-dues guerres: vint-i-dues! No surt a cap diari. Si mires els diaris catalans sembla que no passi res. A vegades surt el Darfur i prou. Però hi ha guerra al sud del Senegal, hi ha guerra a Etiòpia, hi ha guerra al Congo, hi ha guerra a Somàlia, hi ha guerres per tot arreu. Vint-i-dues. I és clar, en situació de guerra i violència, cap empresa hi anirà a invertir. És impossible que l'economia funcioni quan hi ha la possibilitat que apareguin els utus i et tallin el cap, com va passar al Congo i a Ruanda.

No ha funcionat mai a la història, i no funcionarà mai. Per tant, una part important de la responsabilitat és d'ells. Per cert, no val l'argument típic que diu que som nosaltres qui venem les armes. El pitjor genocidi que hi ha hagut a l'Àfrica en els últims dotze anys, al 1994, és el dels utus contra els tutsis a Ruanda i el van fer amb matxets, no amb fusells d'assalt Ak47: matxets!! Van matar vuit-centes mil persones. Per tant, quan un vol assassinar, matxets i ja n'hi ha prou. Al món hi ha tensions entre pobles que se solucionen sense matar ningú, encara que tinguin accés a les armes. Quan es va decidir que Port Aventura es faria a Salou, els de Vilaseca es van enfadar, no recordo ben bé per quina raó obscura. Hi va haver un gran debat, no sé si ho recordes.

GRAUPERA. No ho recordo.

SALA I MARTÍN. Un gran batibull, era una qüestió d'impostos. Si Port Aventura ocupava part de l'altre poble, l'altre poble havia de cobrar impostos. Treure'n partit. Doncs bé, aquella gent hagués pogut començar a tallar-se els caps amb matxets, i no ho van fer.

GRAUPERA. ¿Per què els utus i els tutsis sí i els de Salou no?

SALA I MARTÍN. Exacte. Aquesta és la pregunta. Jo no en tinc ni idea. Però el que sembla clar és que no té res a veure amb si hi ha armes o no. Perquè a l'Àfrica no tenien armes, i es van tallar el cap igualment. I els de Salou podrien haver comprat fusells Ak47, i no ho van fer.

GRAUPERA. ¿No hi ha una responsabilitat de colonització i descolonització en aquesta situació tan cruenta?

SALA I MARTÍN. No ho sé si hi ha responsabilitat, però la gent ha colonitzat mil llocs. Catalunya ha estat colonitzada uns quants cops i no ens matem amb matxet. Els africans sempre es queixen de la colonització: arriba un dia que has de superar-ho pel teu compte i tirar endavant. Arriba un dia en que t'has de convertir en adult, i deixar de donar la culpa de com estàs als altres. Els africans han de deixar de donar totes les culpes als blancs.

GRAUPERA. No sé si hi ha massa gent que se senti de veritat responsable o culpable.

SALA I MARTÍN. Penso que un dels problemes greus que hi ha a l'Àfrica,

avui, és que ens ho prenem massa com un lloc on hem d'anar a demanar perdó pels nostres pecats del passat, per l'esclavitud del segle XV i XVI, per la colonització del segle XIX i XX. Això és un problema. Fins i tot, encara ara, es parla de l'explotació de recursos naturals. Hi ha molta gent que diu que només anem allà a robar els recursos naturals. I no és veritat: els comprem!

GRAUPERA. A baix preu.

SALA I MARTÍN. ¿A preu què?, ¿saps a quin preu està el petroli, o el ferro, o el tungstè, o la fusta? Aquests dos últims anys tots aquests recursos han estat caríssims, per tant, de baix preu, res de res. Però nosaltres ens fustiguem, ens convencem que això de l'Àfrica és un pecat que hem comès i que hem d'anar allà a redimir-nos. Els anem a ajudar i fem cooperació i solidaritat. Jo crec que aquesta és la visió equivocada del món. Si els ajudes com una obligació moral, perquè vols un món sense pobres, t'estàs obligant moralment a aconseguir resultats i no pots parar fins solucionar el problema. Ara bé, si ho fas per a redimir-te dels teus «pecats històrics», aleshores en tens prou amb pagar, independentment de si ells ho aprofiten o no, ja que el pagament és com una mena de penitència, com fustigar-se l'esquena a l'època medieval.

Això ens torna al principi de la nostra conversa. Sovint estem satisfets sabent que hem pagat. Que hem fet «alguna cosa». El nostre problema ha estat creure que pagant n'hi havia prou. Els suecs estan orgullosos d'ells mateixos perquè ells donen el 1% del PIB, en contraposició a la resta d'Europa que dona menys del 0'7%, i en contraposició als americans que són, naturalment, els més dolents, perquè només donen el 0'2%. Els suecs van pel món sentint-se solidaris i bondadosos. I aquest és el problema. Perquè la pregunta no és qui és més bo, qui és més solidari o qui arribarà primer al cel. La pregunta és: ¿com s'arregla el problema?

GRAUPERA. ¿Però com solucionem vint-i-dues guerres a l'Àfrica?

SALA I MARTÍN. Nosaltres podem fer més aviat poc. Aquesta feina l'han de fer ells. Podem assessorar-los sobre el que creiem que es pot fer. Donar consell i donar tecnologia. Donar idees, comerciar amb ells, invertir. Però són ells que han de crear l'entorn necessari. I l'entorn requereix que no

hi hagi violència. També requereix un sistema legal que permeti invertir i quedar-se amb els guanys. Els drets de propietat són fonamentals. Un sistema educatiu i un entorn laboral que permeti als xavals veure que hi ha una taxa de retorn positiva si s'esforcen a estudiar i a treballar, que no passi que, facin el que facin i s'esforcin el que s'esforcin, acabin recollint cassaba als camps igualment. Són moltes coses.

GRAUPERA. Però la teva fundació Umbele dóna suport a missioners.

SALA I MARTÍN. Sí.

GRAUPERA. El que fan no és invertir, és donar.

SALA I MARTÍN. Això no és ben bé cert. Precisament Umbele té un programa que es diu: «1 euro igual a 2 euros». És un programa en el que el donador posa el capital per als crèdits, sense esperar que li tornin. Es donen els crèdits als joves emprenedors africans, que els han de tornar, però no als donadors.

La devolució dels microcrèdits, normalment, genera molts problemes perquè per controlar que els tornin cal un exèrcit de cobradors disseminats per zones rurals o perseguint deutors enmig de ciutats plenes de gent anònima. I sense els recursos tècnics i legals que tenim aquí per fer-ho. Això passa amb tots els microcrèdits i és un dels seus inconvenients més importants. Per això nosaltres ho fem a través dels missioners, perquè coneixen el territori i la gent; i tenen establertes xarxes de confiança. Està demostrat que a les comunitats petites on tothom es coneix, es tornen més els crèdits; perquè la vergonya de ser un morós és més intensa. Però, és clar, els missioners han de fer de missioners i no de banquers. Estan portant escoles i dirigint hospitals plens de gent que s'està morint. Per això, quan els emprenedors africans tornen els diners, els missioners els poden fer servir per a millorar les seves escoles, hospitals o el que ells creguin convenient. Això dóna incentius als missioners a cobrar i també dóna incentius a l'emprenedor a comportar-se com un empresari, amb una empresa sostenible que no depengui de donacions perquè, des del seu punt de vista, ell ha rebut un crèdit que ha de tornar. Ells han d'entendre que han de fer activitats suficientment productives com per poder tornar un crèdit, pagar salaris i sobreviure.

Però vaja, en el fons els crèdits només solucionen un problema, que potser no és dels més importants, que és la restricció de capital. En la mesura que el problema ve de la manca d'inversió, i per tant hi ha gent que voldria comprar una màquina per fer el negoci més gran i no pot, perquè els bancs no els deixen diners, els nostres microcrèdits ajuden. Ara bé, en la mesura que la restricció és una altra, com la falta d'idees o la manca de capacitat de treball, amb el microcrèdit no s'arregla res.

GRAUPERA. Però han de saber com fer-ho. Si molts emprenedors catalans no se'n surten, amb tots els mitjans que tenim, ells encara ho han de tenir més difícil.

SALA I MARTÍN. Sí, això ja depèn d'ells. Si saben trobar una forma de començar, poden sortir-se'n. Cal que tinguin incentius però, els ha de servir d'alguna cosa. Per ajudar-los amb les idees o amb la tecnologia se'ls pot assessorar, és tot el que es pot fer, però ho han de fer ells. Amb el Joan Oliver i la Mariona Puig hem creat una altra fundació, Empresaris sense Fronteres, que ha de servir perquè empresaris d'aquí assessorin a empresaris d'allà. No donant diners, sinó idees i consell.

GRAUPERA. ¿No hi ha donacions?

SALA I MARTÍN. No. Es tracta que empresaris d'aquí es comprometin a dedicar una part del seu temps i dels seus coneixements a assessorar un empresari d'allà. Quan el que falta no són diners sinó experiència, organització, idees o contactes, el que has de donar és això i no pas diners.

GRAUPERA. ¿Les donacions són sempre dolentes?

SALA I MARTÍN. No sempre. Però crec que s'han de fer intel·ligentment, i d'acord amb gent que sàpiga quines són les necessitats, i evitant al màxim que els diners es perdin pel camí, o caiguin en mans de lladres o de polítics corruptes.

GRAUPERA. ¿Com solucioneu això a Umbele?

SALA I MARTÍN. El lema d'Umbele és «1 euro igual a 1 euro». Es tracta de garantir que l'euro que tu puguis donar arribi sencer allí on el necessiten. De les comissions bancàries se'n fa càrrec el Banc de Sabadell. Umbele no malbarata recursos perquè utilitza la xarxa que ja existeix de missioners. Com he explicat abans, són els missioners els que descriuen

els problemes i proposen solucions. Nosaltres simplement ho posem a la web i ho donem a conèixer entre els nostres socis i simpatitzants, i la gent que vol, simplement, envia diners per a finançar aquests projectes. La major part de projectes tenen a veure amb educació. Hi ha catorze milions de nens orfes a l'Àfrica que si no treballen no poden sobreviure. Orfes a l'Àfrica vol dir que no tenen pare, ni mare, ni Estat del Benestar, ni ningú. És a dir, o treballen als deu anys o es moren de gana. Doncs bé, a molts d'aquests nens, Umbele els paga salaris perquè vagin a l'escola enlloc de treballar. Estudiar és el que els assegura la subsistència.

GRAUPERA. ¿I els pagueu més si treuen bones notes?

SALA I MARTÍN. Es pot pagar més si treuen bones notes. I pagar més encara si a sobre un cop al mes van a l'hospital a posar-se les vacunes i a mirar que no hagin agafat la sida. Això es pot complementar, i a diferents països fem coses diferents, però és un sistema que ve a dir: enlloc que el contracti una empresa, el contractem nosaltres. Enlloc de treballar per nosaltres, que estudiï per a ell mateix.

GRAUPERA. Està molt bé aquest programa, ¿què més feu?

SALA I MARTÍN. A d'altres llocs paguem el transport per anar a l'escola. Sovint a l'Àfrica els nens viuen en deu pobles dispersos. Viuen a hores i hores caminant de l'escola. Només hi ha camionetes, on s'hi fiquen quinze persones, totes apilades. El cost d'aquest mitjà de transport no és molt, 1 cèntim d'euro al dia, però això pot ser una fortuna al cap de l'any per a una família que cobra 250 euros anuals. Això fa que molts nens no vagin a l'escola perquè no tenen transport. Un altre problema similar són els uniformes o els llibres. Alguns missioners ens demanen que paguem el transport, els uniformes o els llibres, per tal que els nens que no van a l'escola, perquè no s'ho poden pagar, puguin anar a l'escola. Hi ha llocs on les nenes no van a l'escola perquè quan tenen la regla tenen un problema, perquè no hi ha lavabos. Els missioners ens demanen que els ajudem a construir lavabos i ho fem.

GRAUPERA. ¿Per què ho feu a través de missioners i no a través de cooperants?

SALA I MARTÍN. Primer, perquè a diferència dels voluntaris de les ONGs,

els missioners fan un compromís vital, que implica dedicar-hi tota la vida. Alguns cooperants se'n van allà a passar dos mesos com si anessin a Disneylàndia, pugen a l'atracció de la pobresa i van a veure pobres. Després quan tornen aquí, es posen les rastes i se'n van a Gràcia a explicar-ho a tothom. Perquè el seu objectiu no és solucionar el problema sinó sentir-se bé. Cadascú es distreu com vol, però a aquest cooperant jo no li donaré diners. En canvi, els missioners que van cap allà i que s'hi estan tota la vida, tenen una determinació que no tenen els altres. I segon, el fet que els cooperants hi vagin temporades curtes vol dir que sovint no tenen ni idea de com funcionen les coses a l'Àfrica. Un capellà que porta vint anys vivint allà entén els problemes molt millor que tu o que jo, que hi podem anar tres mesos. Tenen molta més informació que nosaltres, i que els cooperants que van i vénen, vénen i van. Per tant, és qüestió de compromís i és qüestió d'informació. No sé si has llegit el llibre del Bru Rovira, *Àfricas*.

GRAUPERA. No.

SALA I MARTÍN. Són unes cròniques de l'Àfrica. Ell no és catòlic, em sembla, i tampoc és un crític de les ONGs, ell fa una descripció del que va veure quan va viure a l'Àfrica. Al final del llibre descriu les matances de Ruanda del 1994. Les dues últimes pàgines expliquen com una cooperant europea, quan els utus ja estan traient els matxets, comença a cridar que és alemanya o francesa, i amb el passaport a la mà, exigeix pujar la primera al camió i toca el dos. I és comprensible. La podien matar. Però el missioner que també és allí es queda per ajudar a salvar tanta gent com pugui. Al final el maten. Aquesta és la diferència més important entre els missioners i els cooperants.